

היזידית הנפרדת. במאמר אחר בגיליון מאתגר יצחק שיחור את התזה המקובלת בהיסטוריוגרפיה של מזרח אסיה, ולפיה שרטוט הגבולות האזוריים בוועידת השלום בפריס ב-1919 (שהתעלם מרצונם המפורש של סינים, וייטנאמים וקוריאנים רבים) עורר זעם נגד מעצמות המערב והביא להתפשטותו של הקומוניזם באזור. בניגוד לדעתם של חוקרים רבים, שיחור רואה בגבולות בין מעמדות חברתיים ובמסורת של פיצול פוליטי גורמים משמעותיים יותר להצלחתן של תנועות קומוניסטיות אסייניות במאה העשרים.

גיליון זה כולל גם תרגום ראשון לעברית של שני הספדים רומיים המוקדשים לנשים אהובות שמתו. כפי שמציין יוסף גייגר, אף כי נשים אלה באו מרקע חברתי שונה – האחת הייתה רמת מעלה והשנייה שפחה משוחררת – הרי כאבם של המספידים מהדהד בחזקה גם ממרחק של אלפיים שנה, מעבר לגבולות הזמן והמקום. במובנים רבים, חקר העבר גם הוא ניסיון שאפתני לחרוג מגבולות הזמן והמקום, ולהבין איך חיו ופעלו אנשים שהיו מבחינות רבות כמונו, ובכל זאת ראו את העולם אחרת: לנסות ולהבין מדוע ציפו מדענים בכירים בחצרו של לואי הארבעה-עשר שזיקת תיתקף חמת זעם כאשר יניחו אותה על ענף עץ תאנה (על כך במאמרו של עודד רבינוביץ'); לחקור את מניעיו של הרדיקל האנגלי הנרי רדהד יורק (Yorke) באימוץ מודע של קו הגנה הפכפך ולא יעיל במשפטו בשנת 1795 באשמת "קשירת קשר לעורר מהומות בממלכה" (על כך במאמרו של אמנון יובל); ולתהות מדוע מדינת ישראל נדרשה ל-11 ועדות שונות, מראשית שנות ה-70 ועד אמצע שנות ה-90, כדי להתמודד עם שחיתות כספית בספורט (ראו מאמרו של אודי כרמי).

"הנסיכה מארי-אסטריד" ממשיכה לשוט גם היום במימי נהר המוזל, ומציעה לתיירים "לחוות את עמק המוזל מזווית חדשה לחלוטין" (<http://www.entente-moselle.lu/en/boat-princesse-marie-astrid>). אתר האינטרנט של החברה מעודד את המפליגים "לזכור שפרק חשוב של ההיסטוריה האירופית נכתב כאן", אך מודה שהספינה המקורית כבר לא שטה ו"הנסיכה מארי-אסטריד" הנוכחית נבנתה רק בשנת 2010. גם חזון אמנת שנגן על אירופה ללא ביקורת גבולות וללא סממני גבול פיזיים נבנה בימים אלה מחדש. ימים גידו לאן הוא יפליג.

ב-14 ביוני 1985 נחתם הסכם בין חמש מדינות אירופיות על סיפונה של הספינה "הנסיכה מארי-אסטריד" (Marie-Astrid), שעגנה על הנהר מוזל (Moselle בצרפתית, Mosel בגרמנית), סמוך לעיירה שנגן (Schengen) שבלוקסמבורג. חמש החותמות על ההסכם – צרפת, גרמניה, בלגיה, הולנד ולוקסמבורג – הסכימו על הסרה הדרגתית של פיקוח הגבולות ביניהן ועל כינונו של אזור בידוק גבולות אחד שיאפשר מעבר חופשי של אנשים, סחורות ותחבורה. בשלושת העשורים שחלפו הורחב "הסכם שנגן" ("אמנת שנגן" מאז 1990) וכיום הוא כולל 26 מדינות אירופיות, המתפרשות על פני שטח של יותר מארבעה מיליון קילומטרים רבועים.

אמנת שנגן היא אבן דרך חשובה בפרויקט איחוד אירופה, ואמצעי להידוק שיתוף הפעולה באזור שידע בעבר מלחמות רבות. נפילת החומה בין מערב אירופה למזרחה בשנת 1989 הביאה גם היא להסרתם של גבולות, מגדלי שמירה וגדרות תיל ולתחושה רגעית של עידן חדש (ראו על כך בהרחבה בגיליון 114 של **זמנים**, שבו קובץ מאמרים מיוחד בנושא "האיחוד הכפול – גרמניה ואירופה אחרי 1989"). ואולם, כפי שמסביר שניא שפר במאמרו בגיליון זה, מכשולים פיזיים הם רק היבט אחד של חיץ בין קהילות ופרטים. קשרים כלכליים, דתיים, לשוניים, משפחתיים ומיניים יוצרים פעמים רבות תחושת שותפות חזקה שאינה נשענת על גבולות פוליטיים. לחלופין, היעדר גבול פיזי "בשטח" אינו מוביל להזדהות ולשותפות בין קבוצות, גם אם הן מוכרזות באופן רשמי כשייכות לאותה קהילה.

חוט השני העובר במאמרים רבים בגיליון זה הוא המתח הקיים בין צורות שונות של סימון גבולות, חלקן גלויות לעין ואחרות חרות עמוק בלב ובתודעה. במאמר חשוב וחלוצי מציג עידן בריר את סיפורם הקולקטיבי של היזידים, או כפי שהם מכנים את עצמם – "אזידים". קהילה דתית ייחודית זו, הדוברת כורדית והמשלבת באמונתה מסורות דתיות עתיקות מגוונות, הופקרה בקיץ 2014 על-ידי לוחמי פְּשְׁמֶרְגָּה כורדים לרצחנותו של ארגון "המדינה האסלאמית" (דאע"ש). כתוצאה מהפקרה זו נרצחו אלפי אזרחים יזידים, ונשים רבות מהקהילה נאנסו ונמכרו לשעבוד מיני. החלטת הכורדים שלא להגן על היזידים למרות הקשרים הלשוניים וההיסטוריים המשותפים חיזקה את שיח הזהות הלאומית